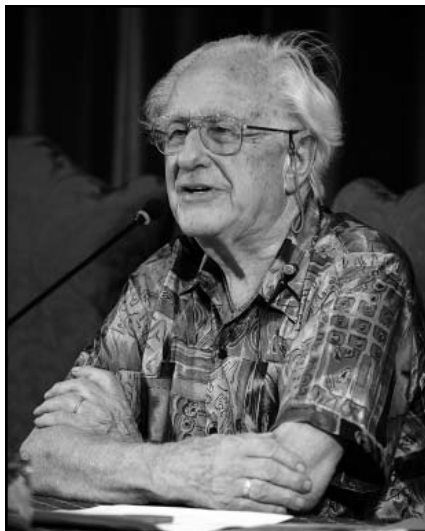

In memoriam

РИЦАРЯТ НА МИРА

Йохан Винсент Галтунг

(24 октомври 1930 – 17 февруари 2024 г.)

Непосредственото общуване е най-добрият начин да се опознае един човек – много повече от написаните от него книги и статии и прочетените лекции. Имах рядък шанс да се срещна с някои забележителни хора – учени и общественици, но сред тях особено място заема Йохан Галтунг. Две случки разкриват особено ярко неговата личност. Първата е в Тромсьо, докъдето стигнах с доста премеждия и закъснях за неговата лекция. По навик от студентските години се опитах да вляза в аудиторията възможно най-незабелязано и да се промъкна в залата. Оказа се, че входната врата е зад лектора. Йохан прекъсна лекцията си, стана, ръкува се с мен и ме представи, след което продължи да говори.

Вторият случай беше в София – по-точно по шосето за Копитото на Витоша. Йохан беше пристигнал у нас за практически семинар по неговия метод за разрешаване на конфликтите. Встъпителната си лекция той изнесе в аулата на Софийския университет (която сравни с православен храм). По време на лекцията му над София се изви лятна буря и когато се отправихме с участниците в семинара за Витоша, по шосето малко преди разклона за Копитото или

Златните мостове паднало дърво беше преградило пътя. Слязох и потърсих в една от малкото къщи наоколо брадва – надявах се, че е на горски работници, Нямаха или не пожелаха да ми дадат. Междувременно се бяха образували колони от автомобили от и за София. Някои шофьори нервно натискаха клаксоните, като че някаква аварийна служба беше длъжна незабавно да долети и да освободи пътя. Когато се върнах в автобуса, Галтунг предложи да се опитаме сами да преместим падналото дърво, което беше доста голямо. И пръв си свали самото, нави ръкавите на бялата си риза и ни поведе към действие, което явно бяхме позабравили. И десетината млади и по-възрастни социолози свършиха най-естественото – справиха се с една нетривиална за кабинетни учени ситуация. Ако не беше Галтунг, едва ли щяхме да се сетим за старата мъдра приказка за неволята.

Йохан Галтунг е норвежки социолог и основател на дисциплината изследване на мира и конфликтите. Публикувал е повече от 150 книги по тази тематика. Той е инициатор и основател на Института за изследване на мира в Осло (PRIO) през 1959 г. и негов първи директор до 1970 г. Той също така създава *Journal of Peace Research* през 1964 г. Галтунг е удостоен с наградата Right Livelihood през 1987 г. и получава редица други награди и отличия. Номиниран е и за Нобелова награда за мир. През 1969 г. той е назначен да ръководи първата в света катедра по изследване на мира и конфликтите в университета в Осло.

В статията си от 1969 г. „Насилие, мир и изследване на мира“ Галтунг представя своята теория за триъгълника на конфликта, рамка, използвана в изследването на мира и конфликта, с цел да дефинира трите ключови елемента на насилието, които формират този „триъгълник“. Теорията се основава на принципа, че мирът трябва да се определя от широко приети социални цели и че всяко състояние на мир се характеризира с липсата на насилие. Когато един конфликт притежава характеристики и на трите области на насилие, резултатът е по-консолидирано, статично състояние на насилие. За да се определи ясен актьор като извършител на насилието, той по-скоро е вграден в институциите на обществото, където властта решава как да се разпределят ресурсите и това най-често е неравномерно. Вместо да предава физически образ, структурното насилие е свързано с изкривено удовлетворение на основните човешки потребности. Структурното насилие расте в ситуации, в които лица с ниски доходи страдат и в измерения като образование, здравеопазване и власт. Това се дължи на цялостната консолидация на фактори в социалната структура, което води до висока корелация между социалната класа и лишаването от власт. Структурното насилие може да бъде разпознато чрез относителната му стабилност,

вградено е в социалната структура. Тази концепция е прилагана в голям брой конкретни случаи. Институционализираният расизъм и сексизмът са примери за структурно насилие.

Галтунг работи в няколко дисциплини: социология през 50-те, политология през 60-те, икономика и история през 70-те, макроистория, антропология и теология през 80-те години на XX век. Той разработва няколко теории с голямо влияние като разграничението между негативен и позитивен мир, структурно насилие, теории за конфликта и разрешаването на конфликта. Той формулира термина „изграждане на мира“ (*peacebuilding*). Икономистът и изследовател на мира Кенет Боулдинг казва за Галтунг, че неговите научни приноси „са толкова големи и разнообразни, че е трудно да се повярва, че идват от един човек“.

Стефан Ем. Николов